

УДК 342.9:35(477)(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.06.2.88>

КЛАСИФІКАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ: ДО ПИТАННЯ ПРО ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНУ ЗНАЧУЩІСТЬ КРИТЕРІЇВ

Юрченко В.В.,

кандидат юридичних наук,

приватний нотаріус, м. Київ

ORCID: 0009-0004-4980-4859

Юрченко В.В. Класифікація адміністративних актів: до питання про функціональність та практичну значущість критеріїв.

У статті, на підставі аналізу доктринальних джерел та практики застосування діючого адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства, розроблено класифікацію актів адміністративного законодавства. Запропоновано адміністративні акти класифікувати за такими критеріями:

1. За характером впливу на приватну особу – сприяючі, обтяжуючі, змішані, з подвійною дією. Уявляється, що такий поділ дозволяє визначити предмет і межі судового контролю, а також спосіб захисту порушеного права.

2. За змістом владного припису (типом волевиявлення) – наказові, дозвольні (правоуповноважувальні), підтверджувальні та відмовні акти. Цей критерій, на наше переконання, дає змогу оцінити межі дискреції та пропорційність владного рішення.

3. За дійсністю акта – дійсні, оспорювані, нікчемні. На нашу думку, ця градація має безпосереднє значення для визначення тягаря доказування, строків звернення до суду та юридичних наслідків кокретного адміністративного акта.

4. За формою вираження волі – письмові, усні, електронні, конклюдентні, автоматизовані. Вбачається, що цей критерій впливає на оцінку належності та допустимості доказів, а також на можливість відновлення порушеного стану.

5. За тривалістю (режимом) дії – разові, строкові, безстрокові, періодичні. Такий поділ відображає часові межі чинності акта й допомагає з'ясувати обсяг правових наслідків його скасування або визнання недійсним.

Наголошено на тому, що вказана модель класифікаційних критеріїв є зваженим поєднанням теоретичної обґрунтованості та практичної релевантності, оскільки враховує потреби правозастосування та судового контролю. Вона концентрується на ключових параметрах адміністративного акта (його впливі, змісті, формі, дійсності та тривалості тощо), що дозволяє максимально комплексно осмислити цей інститут у контексті сучасного адміністративного права.

Ключові слова: адміністративний акт, адміністративна процедура, інструмент, класифікація, критерій, публічне адміністрування.

Yurchenko V.V. Classification of administrative acts: on the functionality and practical significance of criteria.

The article, based on the analysis of doctrinal sources and the practice of applying current administrative and administrative-procedural legislation, develops a classification of administrative acts. It is proposed to classify administrative acts according to the following criteria:

By the nature of impact on a private person – facilitating, burdensome, mixed, or dual-effect acts. Such differentiation makes it possible to determine the subject and limits of judicial control, as well as the method of protecting the violated right.

By the content of the authoritative prescription (type of expression of will) – imperative, permissive (empowering), confirmative, and refusal acts. This criterion makes it possible to assess the limits of discretion and the proportionality of an administrative decision.

By the validity of the act – valid, disputable, or void (null). This gradation has direct significance for determining the burden of proof, time limits for filing a claim, and the legal consequences of a particular administrative act.

By the form of expression of will – written, oral, electronic, conclusive, or automated acts. This criterion affects the assessment of admissibility and reliability of evidence, as well as the possibility of restoring the violated legal state.

By the duration (mode) of effect – one-time, temporary, indefinite, or periodic acts. This division reflects the temporal scope of validity of the act and helps to clarify the legal consequences of its annulment or invalidation.

It is emphasized that the proposed model of classification criteria represents a balanced combination of theoretical substantiation and practical relevance, as it takes into account the needs of law enforcement and judicial review. It focuses on the key parameters of an administrative act – its impact, content, form, validity, and duration – which allows for a comprehensive understanding of this legal institution within the context of modern administrative law.

Key words: administrative act, administrative procedure, classification, criterion, instrument, public administration.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблематика класифікації адміністративних актів у сучасній адміністративно-правовій науці залишається однією з найбільш методологічно складних. Слід визнати, що попри наявність численних (і в цілому вдалих) спроб такої систематизації, у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині відсутня узгодженість щодо кількості, змісту та практичного значення класифікаційних критеріїв. У результаті, більшість запропонованих моделей відображають переважно формальні або описові ознаки, тоді як їхній функціональний вимір – зв'язок конкретного виду адміністративного акта з механізмом реалізації владних повноважень і захистом прав приватної особи, на жаль, залишається недостатньо розробленим.

Невизначеність класифікаційних підходів безпосередньо впливає на якість правозастосування, оскільки ускладнює ідентифікацію правової природи акта, його оскаржуваність, юридичні наслідки для адресата тощо. Крім того, справедливим буде підкреслити, що у практиці адміністративного судочинства простежується потреба у чіткому відмежуванні обтяжуючих, сприяючих, змішаних і нікчемних актів, адже саме від цього залежить вибір належного способу захисту та процесуальна стратегія суду. Очевидно, що звідси й виникає потреба у ґрунтовному науковому переосмисленні традиційних класифікаційних підходів досліджуваного явища крізь призму його функціональності, релевантності практиці публічного адміністрування та юридичної визначеності. Саме це зумовлює необхідність формування оновленої системи критеріїв, що відображатимуть реальні механізми дії адміністративних актів у діяльності публічної адміністрації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор в яких розглядають цю проблему і підходи її розв'язання. Розробка класифікаційної моделі адміністративних актів є одним із актуальних та важливих аспектів адміністративно-правової науки.. Значний внесок у цю аспекті наукового пошуку зробили В.Б. Авер'янов, Н.В. Алексадрова, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, М.В. Гаріфуллін, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломoeць, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, О.С. Лагода, Є.О. Легеза, Д.М. Лук'янець, П.С. Лютіков, О.О. Мандюк, Р.С. Мельник, О.І. Миколенко, Р.В. Миронюк, О.А. Мілієнко, І.В. Патерило, Ю.С. Педько, В.Г. Перепелюк, О.В. Рой, М.І. Смокович, В.П. Тимошук, А.М. Турчак, А.М. Школик та інші вчені, чиї праці заклали методологічне підґрунтя для сучасного розуміння цього інституту.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою цієї статті є розробка, на підставі аналізу доктринальних джерел та практики застосування діючого адміністративного та адміністративно-процесуального законодавства, практично релевантної класифікації актів адміністративного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переходячи безпосередньо до питання класифікації адміністративних актів, слід зазначити, що у доктрині адміністративного права існує кілька підходів до класифікації адміністративних актів, які базуються на різних критеріях, з'ясування змісту яких дасть змогу впорядкувати теоретичне розуміння цього інституту.

Так, на думку В.П. Тимошука, для цілей правового регулювання процедури прийняття адміністративних актів принципово важливо розрізняти обтяжуючі (негативні) та сприяючі (позитивні) адміністративні акти [1, с. 33]. Судячи з логіки цієї точки зору, дослідник не вважає доцільним проведення широкої класифікації адміністративних актів за численними критеріями, обмежуючись розподілом за характером правових наслідків для адресата. Такий підхід зосереджує увагу не на формальних ознаках чи процедурних деталях, а на сутнісному змісті акта, який безпосередньо впливає на реалізацію прав і свобод приватної особи. Вбачається, що наведений підхід В.П. Тимошука є показовим для сучасної української адміністративно-правової науки, у межах якої спостерігається тенденція до оптимізації класифікаційного поля та зосередження на тих критеріях, що справді мають юридико-праксеологічне значення. Це дозволяє розглядати класифікацію не як самоціль, а як інструмент для глибшого розуміння природи адміністративного акта, його структури, юридичної дії та функціонального навантаження.

На переконання В.М. Бевзенка та Р.С. Мельника залежно від змісту розпорядження, що міститься в адміністративних актах, останні слід поділяти на наказові (містять наказ або заборону, вони приписують певний вид поведінки або зобов'язують утримуватися від певних дій (рішень)), правовстановлюючі (встановлюють, змінюють або припиняють конкретні правовідносини) та підтверджуючі (підтверджують наявність у особи певного права або певної важливої з точки зору права властивості. Підтверджуючі адміністративні акти засвідчують те, що вже фактично існує, надаючи цьому явищу юридичної обов'язковості. На відміну від правовстановлюючого акта, цей вид адміністративного акта не спрямований на зміну правового стану) [2, с. 266-267]. Залежно від впливу на приватних осіб, В.М. Бевзенко та Р.С. Мельник, поділяють адміністративні акти на обтяжуючі (обмежують права, свободи, законні інтереси приватних осіб, покладають на них додаткові обтяження або обмеження) та сприяючі (підтверджують наявність права, надають особі таке право чи матимуть для неї інші позитивні наслідки). При цьому науковці уточнюють, що адміністративний акт може бути для особи одночасно і обтяжуючим, і сприяючим, тобто містити у собі обмеження та надавати певні блага [2, с. 267-268].

Загалом схожий підхід демонструє й А.М. Турчак, на думку якої, адміністративні акти доцільно класифікувати на групи за такими критеріями: за юридичними наслідками; залежно від змісту розпорядження; залежно від впливу на приватних осіб; за формою; за процедурою прийняття; за суб'єктами прийняття тощо. Поміж усіх відомих класифікацій, як підкреслює вчена, найбільш базовими є ті, що мають значення для практики адміністративного судочинства та обрання відповідних форм та засобів захисту, а саме за юридичними наслідками (зобов'язуючі; забороняючі; правоуповноважуючі; відмовні), за характером впливу на приватних осіб (обтяжуючі, сприяючі, змішані) [3, с. 160].

На думку М.В. Гаріфулліна, за змістом адміністративні акти можна поділити на матеріальні та процесуальні. Зокрема, матеріальні регулюють права та обов'язки, а процесуальні – їх застосування в різних видах процедур. Виходячи з характеру наслідків для особи, адміністративні акти дослідником поділяються на обтяжуючі (негативні) та сприяючі (позитивні). Натомість, відповідно до кола зобов'язаних осіб вчений розрізняє акти *ad rem*, які зобов'язують власників конкретної речі та *ad personam*, які зобов'язують певне коло осіб [4, с. 9].

У свою чергу, О.В. Рой вважає, що всі адміністративні акти, що можуть бути предметом публічно-правового спору в адміністративному судочинстві, можуть бути класифіковані за сферою прийняття на:

- сервісні – це індивідуальні акти, що видаються у зв'язку із наданням адміністративних послуг фізичним і юридичним особам (свідчення про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності, дозволи на полювання мисливських тварин (ліцензія, відстрільна картка), дозволи на спеціальне водокористування, дозволи на придбання та зберігання і носіння вогнепальної зброї та ін.);

- управлінські (у тому числі внутрішньо-управлінські) – це індивідуальні акти, що видаються у зв'язку з виконавчо-розпорядчою діяльністю органів публічної влади (накази з кадрових питань, документи (акти, доповідні записки, довідки) перевірок організації з основних (профільних) питань діяльності організації, рішення про проведення інвентаризації земель, рішення про надання чи відмову у наданні певних пільг, доручення державних органів, органів місцевого самоврядування, рішення про реєстрацію чи відмову у реєстрації податкових накладних тощо);

- деліктні – це ті індивідуальні акти, що видаються у зв'язку з притягненням фізичних і юридичних осіб до відповідальності (постанови по справі про адміністративне правопорушення, податкові повідомлення рішення) [5, с. 355-358].

Здійснюючи узагальнення доктринальних підходів, О.А. Мілієнко пропонує одну з найбільш повних класифікаційних моделей адміністративних актів, що охоплює як зовнішні, так і внутрішні параметри їх юридичної природи. Вчена доволі вдало систематизує адміністративні акти за низкою критеріїв, що дає змогу виявити їхні структурно-функціональні особливості:

1. За юридичною формою вираження:

- акти, ухвалені в усній (словесній) формі; акти у письмовій документарній формі; акти, оформлені в електронній формі; акти, прийняті в автоматичному режимі; акти, виражені у формі конклюдентних дій.

2. За суб'єктом ухвалення:

- акти, прийняті центральними органами державної влади; акти, ухвалені органами місцевого самоврядування; локальні акти, що видаються територіальними або структурними підрозділами публічної адміністрації.

3. За змістом правових наслідків:

- правовстановлюючі; правозмінюючі; правозобов'язуючі; правоприпиняючі акти.

4. За сферою застосування, що характеризує функціональне спрямування адміністративних актів:

охорона довкілля та використання природних ресурсів; забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; міграційні відносини; державна підтримка спорту та розвиток фізичної культури; міжнародне співробітництво та представництво публічних інтересів держави у зовнішніх зносинах; інфраструктура; соціальне забезпечення та захист населення; аграрна політика і продовольство; юстиція; акумулювання й розподіл фінансових ресурсів; економічна сфера; сільське господарство; охорона здоров'я; національна оборона та охорона державного кордону; культура й інформаційна політика; розвиток громад і територій (зокрема благоустрій населених пунктів); освіта та наука; енергетика як складова системи національної безпеки України.

5. За функціями правового регулювання:

регулятивні; охоронні; акти змішаної дії.

6. За характером процедури ухвалення:

акти, прийняті у спрощеній процедурі; акти, прийняті у загальній процедурі.

7. За кількісним складом суб'єктів прийняття:

акти, що ухвалюються одноособово; акти, що приймаються колегіально; акти, ухвалення яких потребує участі двох або більше суб'єктів; акти, для видання яких необхідне проведення погоджувальних процедур.

8. За дотриманням вимог чинного законодавства:

дійсні акти; недійсні акти, серед яких розрізняють: нікчемні акти – недійсні з моменту їх прийняття та оспорювані акти – недійсність яких встановлюється за результатами судового чи адміністративного оскарження.

9. За змістом обов'язку, що випливає із акта:

акти, реалізація яких вимагає від суб'єкта владних повноважень вчинення активних дій; акти, реалізація яких передбачає утримання від певних дій.

10. За періодичністю та тривалістю застосування:

разові адміністративні акти, дія яких обмежена конкретною ситуацією (наприклад, рішення про призначення чи одноразову компенсацію); періодичні акти, реалізація яких допускає багаторазове застосування в межах установленого правового режиму [6, с. 12; 7].

Слід відзначити, що запропонована О.А. Мілієнко класифікація безперечно вирізняється комплексністю та прагненням охопити всю багатовимірність адміністративного акта як юридичного явища – від формально-процедурних характеристик до галузево-функціонального наповнення. Очевидно, що така класифікаційна модель дозволяє системно впорядкувати правову природу адміністративних актів, розкрити їх організаційну роль у публічному адмініструванні та окреслити межі їх застосування в окремих сферах. Проте, справедливим буде підкреслити, що певні положення цього підходу потребують методологічного уточнення, зокрема критерій класифікації за функціями правового регулювання. Як нами вже неодноразово підкреслювалося, адміністративні акти за своєю суттю є правозастосовчими, а не регулятивними, оскільки вони реалізують приписи вже чинних норм права шляхом їх конкретизації у межах конкретних адміністративних справ та проваджень. Тому їхній «регулятивний» ефект має похідний характер, оскільки він не створює нових норм права, а лише наповнює їх практичним змістом. Відтак, замість виокремлення «регулятивних» і «охоронних» актів доцільніше було б говорити про функціональну спрямованість адміністративних актів – дозвільну, заборонну, підтверджувальну, зобов'язувальну тощо, тобто таку, що конкретизує та застосовує правову норму, але не змінює її. На нашу думку, саме у такому прикладному розумінні класифікація О.А. Мілієнко зберігає високу наукову цінність і сприяє подальшому розвитку теоретичних засад дослідження адміністративного акта.

Разом із тим, дещо інший підхід до класифікації запропонував О.О. Мандюк, який систематизував індивідуальні адміністративні акти за низкою критеріїв, орієнтуючись на їх зміст, форму, порядок ухвалення та характер юридичних наслідків. На думку О.О. Мандюка, класифікувати індивідуальні адміністративні акти можна за такими критеріями:

1. За функціями у правовому регулюванні:

а) регулятивні – офіційно підтверджують або визначають права та обов'язки сторін, викладені в диспозиції регулятивних норм (наприклад, свідоцтво про реєстрацію шлюбу); б) охоронні – встановлюють міру юридичної відповідальності відповідно до санкції охоронних норм (наприклад, постановою про притягнення до адміністративної відповідальності).

2. За юридичними наслідками індивідуальні акти можуть бути:

а) зобов'язуючими; б) забороняючими; в) правоповноважуючими; г) такими, які містять відмови.

3. За формою зовнішнього вираження:

а) письмовий акт; б) усний акт; в) конклюдентний акт.

4. За способом прийняття:

а) колегіальні; б) одноособові.

5. За порядком прийняття виділяють акти, які приймаються:

а) єдиноначально; б) колегіально; в) спільно двома або більше суб'єктами; г) за узгодженням.

6. Залежно від дії в часі акти управління можуть бути:

а) строкові, тобто акти, строк дії яких встановлено законодавством або в самому акті. б) безстрокові, тобто акти, строк дії яких не встановлений, їх можна застосовувати протягом необмеженого строку, вони діють до того моменту, поки не будуть відмінені в законному порядку.

7. За критерієм суб'єктів, які мають право видавати чи приймати індивідуальні адміністративні акти, виділяють:

а) акти Кабінету Міністрів України; б) акти центральних органів виконавчої влади; в) акти місцевих органів виконавчої влади; г) акти органів місцевого самоврядування; д) акти підприємств, установ, організацій, які володіють адміністративними повноваженнями.

8. За критерієм відповідності праву індивідуальні адміністративні акти поділяються на:

а) правомірні; б) неправомірні.

9. Залежно від наявності очевидних особливо значних недоліків (вад) індивідуальні адміністративні акти поділяються на:

а) нікчемні акти, які не породжують жодних правових наслідків з моменту прийняття (видання), у зв'язку з наявністю в ньому очевидних особливо значних недоліків; б) оспорювані – це акти, протиправність яких не є очевидною і тому для встановлення їх протиправними необхідно рішення суду чи компетентного органу.

10. За характером дії, щодо особи індивідуальні адміністративні акти поділяються на:

а) сприяючі – це акти, які надають або підтверджують права чи переваги, які мають юридичне значення, тобто приймаються на користь приватної особи; б) обтяжуючі – це акти, які погіршують правове становище особи, шляхом покладення на неї обов'язків, застосування обмежень, встановлення заборон чи відмов у наданні певних благ, тобто, не вигідні для приватної особи. в) змішані, тобто акти, які для особи є частково сприяючими, а частково обтяжуючими; г) акти з подвійною дією, які стосуються третіх осіб, тобто акти, який є для однієї особи сприятливий, а для іншої обтяжуючий [8, с. 7-8; 9, с. 163-165].

Водночас, на наше переконання, запропонована дослідником класифікація не позбавлена дискусійних моментів. По-перше, як ми вже зазначали раніше, зокрема й у контексті конструктивної критики підходу О.А. Мілієнко, поділ за функціями у правовому регулюванні не є цілком коректним, адже адміністративні акти не створюють правових норм, а лише застосовують уже встановлені. Тому така градація, на нашу думку, методологічно зливається з класифікацією за юридичними наслідками і не має самостійного змісту. По-друге, четвертий і п'ятий критерії – «за способом прийняття» та «за порядком прийняття» – по суті описують одну й ту саму ознаку: кількісний склад та організаційну форму ухвалення акта. Очевидно, що в обох випадках йдеться про те, чи приймається адміністративний акт одноособово, колегіально чи спільно кількома суб'єктами. Тому, у нашому баченні, логічніше було б об'єднати ці критерії в єдиний, наприклад, – «за організаційною формою прийняття», що повніше відображало б зміст і усувало дублювання.

Також зауважимо, що в окремих навчальних джерелах з адміністративного права систематизується відомі класифікації адміністративних актів та вказується, що адміністративні акти можуть бути поділені за такими критеріями як: 1) за формою виявлення (або способом оформлення); 2) за юридичними наслідками; 3) за дією в часі; 4) за характером дії щодо особи; 5) за порядком ухвалення; 5) за критерієм результату; 6) за функцією у правовому регулюванні; 6) за способом ухвалення; 7) за критерієм суб'єктів, які мають право видавати чи ухвалювати адміністративні акти; 8) за критерієм відповідності праву; 9) за критерієм наявності очевидних вад та ін. [10, с. 160].

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що аналіз вищенаведених доктринальних підходів до класифікації адміністративних актів свідчить про відсутність єдності у критеріях, кількості та змісті їхніх видів. Натомість простежується чітка тенденція до інструменталізації класифікаційного підходу, тобто орієнтації не на формальні, а на функціонально-правові характеристики акта, які мають безпосереднє значення для практики публічного адміністрування та адміністративного судочинства. У цьому контексті доцільним видається запропонувати збалансовану систему класифікаційних критеріїв, що дозволяє уникнути дублювання, надмірної деталізації та водночас забезпечує повноту охоплення усієї правової природи адміністративного акта.

З огляду на зазначене, у нашому баченні, адміністративні акти доцільно класифікувати за такими критеріями:

1. За характером впливу на приватну особу – сприяючі, обтяжуючі, змішані, з подвійною дією. Уявляється, що такий поділ дозволяє визначити предмет і межі судового контролю, а також спосіб захисту порушеного права.

2. За змістом владного припису (типом волевиявлення) – наказові, дозвольні (правоуповноважувальні), підтверджувальні та відмовні акти. Цей критерій, на наше переконання, дає змогу оцінити межі дискреції та пропорційність владного рішення.

3. За дійсністю акта – дійсні, оспорювані, нікчемні. На нашу думку, ця градація має безпосереднє значення для визначення тягаря доказування, строків звернення до суду та юридичних наслідків конкретного адміністративного акта.

4. За формою вираження волі – письмові, усні, електронні, конклюдентні, автоматизовані. Вважається, що цей критерій впливає на оцінку належності та допустимості доказів, а також на можливість відновлення порушеного стану.

5. За тривалістю (режимом) дії – разові, строкові, безстрокові, періодичні. Такий поділ відображає часові межі чинності акта й допомагає з'ясувати обсяг правових наслідків його скасування або визнання недійсним.

Отже, запропонована модель класифікаційних критеріїв є зваженим поєднанням теоретичної обґрунтованості та практичної релевантності, оскільки враховує потреби правозастосування та судового контролю. Вона концентрується на ключових параметрах адміністративного акта (його впливі, змісті, формі, дійсності та тривалості тощо), що дозволяє максимально комплексно осмислити цей інститут у контексті сучасного адміністративного права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії. К.: «Конус-Ю», 2010. 296 с.
2. Мельник Р. С. Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: навч. посіб. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
3. Турчак А.М. Класифікація адміністративних актів: аналіз сучасних наукових тенденцій. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 1 (Volume 2). С. 156–161. URL: https://www.researchgate.net/publication/388087585_Administrative_act_in_the_system_of_public_administration_instruments_issues_of_definition_and_legal_nature.
4. Гаріфуллін М.В. Адміністративний акт як результат адміністративної процедури: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Ужгород 2024. 22 с.
5. Рой О.В. Окремі проблеми оскарження правових актів в судах адміністративної юрисдикції. *Альманах права. Право і прогрес: складові забезпечення в сучасних умовах*. 2016. Випуск 7. С. 355–358. URL: <https://almanahprava.org/almanac-of-law-7>.
6. Мілієнко О.А. Теоретико-прикладні аспекти застосування адміністративних актів: автореф. дис. докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 30 с.
7. Мілієнко О.А. Теоретико-методологічні підходи до дослідження системи адміністративних актів: сучасний стан наукової розробки проблеми. *Право і суспільство*. 2020. № 6. Т. 2. С. 89–93. URL: <https://r2.donnu.edu.ua/items/198ee56c-7d1c-4164-b818-e881ffeac53e>.
8. Мандюк О.О. Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування: ар. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 20 с.
9. Мандюк О.О. Класифікація індивідуальних адміністративних актів. *Митна справа*. 2015. № 2 (2.2.). С. 159–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2%282.2%29__29.
10. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.